СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ А.С. МАКАРЕНКА

Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko

ISMA ANNO1994

ISMA University of Applied Sciences

INNOVATIONS IN EDUCATION AND SCIENCE IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION

Scientific monograph

Volume 1

IZDEVNIECĪBA BALTIJA PUBLISHING

2025

Recommended for printing and distribution via Internet
by the Academic Council of Baltic Research Institute
of Transformation Economic Area Problems according
to the Minutes № 4 dated 30.04.2025

REVIEWERS:

Djakons Romans – Dr.sc.ing., Professor, Academician, Chairman of the Board of ISMA University of Applied Sciences;
Klochko Larysa Ivanivna – Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Foreign Languages, Dean of the Faculty of Foreign and Slavic Philology, Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko;
Humeniuk Inna Leonidivna – Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Foreign Languages, Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko;
Chykalova Maryna Mykolaivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Foreign Languages, Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko.

Innovations in education and science in the context of European integration: Scientific monograph. Volume 1. Riga, Latvia : "Baltija Publishing", 2025. 562 p.

ISBN 978-9934-26-557-0

© ISMA University of Applied Sciences, 2025
© Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko, 2025

CONTENTS

ACTUAL PROBLEMS OF THE DEVELOPMENT OF LANGUAGE SUBSYSTEMS: EUROPEAN DIMENSIONS

Chapter 1

Theoretical core concepts in developing the higher education in Scandinavian countries (Bondarenko O. I.) 2

1. Humanistic trends in modern education in Scandinavian countries 3
2. Theoretical basis for building the educational process in terms of self-realization 9

Chapter 2

The verbalization of the "Time" and "Space" concepts in the political war discourses of Great Britain and the USA (Verovkina O. Ye., Ivashkevych E. E., Mykchalchuk N. O.)..... 27

1. The theoretical analysis of scientific sources and the methods of solving the problem 28
2. The analysis of the concept "time" verbalization in the American and British political war discourses..... 32
3. The analysis of the concept "space" verbalization in the American and British political war discourses..... 40

Chapter 3

Stylistic means of creating urban landscape descriptions in English prose (on the base of the story "Christmas Carol" by Ch. Dickens) (Humeniuk I. L.) 55

1. Figurative means of the paradigmatic level..... 58
2. Expressive means of the syntagmatic level 61

Chapter 4

Structural-semantic and functional features of the onymic paradigm of television discourse (Pakhnenko I. I., Tielietova S. H.) 68

1. Onyms as iconic units of television discourse 70
2. Structural organization of the onymic component of television discourse..... 73
3. Pragmatic potential of means of linguistic expressiveness for the implementation of communicative functions of televizionyms 77
4. The role of numerals in the onomasticon of television discourse 81

Chapter 22
Modern Trends in the Development of Education in the Context of European Integration (Pokhylenko I. S., Akimov M. O.) 447
1. Literature Review and Methodological Approaches to Education Development 448
2. Harmonization of Ukrainian Legislation with EU Standards in the Field of Education 453
3. Analysis of the Survey of Participants in the Educational Process 455

Chapter 23
Content aspects of correctional and developmental work with children with special speech needs (Ribtsun Yu. V.) 469
1. Development of multimodal channels of perception 470
2. Improving praxis functions through the prism of speech 475
3. Activation of cognitive and speech functions 478

Chapter 24
Globalization of educational programmes: the perspective of German-speaking countries (Soloshchenko V. M.) 489
1. Internationalization of higher education: the global dimension 492
2. Internationalization of higher education: the European dimension 496

Chapter 25
Using SMART technology to form environmental competence of education seekers (Truten A. V.) 502
1. The role of SMART technologies in education 503
2. Advantages of using SMART technologies in education 508
3. Innovative approaches to the use of SMART technologies for the formation of environmental competence of students 512

Chapter 26
Implementation of innovative distance learning technologies in the educational process of higher education institutions (Chernyakova Zh. Yu.) 1
1. Determination of factors and challenges for innovations in the higher education system 2
2. The essential characteristics of the main research categories: «innovation», «technology», «innovative technologies» 6
3. The peculiarities of implementation of innovative distance learning technologies into educational process in higher education institutions 15

Chapter 22

НОВІТНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Похиленко І. С., Акімов М. О.
DOI https://doi.org/10.30525/978-9934-26-557-0-22

ВСТУП

Сучасні тенденції розвитку освіти визначаються швидким впровадженням інноваційних технологій, цифровізацією освітнього процесу та необхідністю адаптації до вимог європейського освітнього простору. В умовах євроінтеграції особливого значення набуває модернізація освітніх програм відповідно до міжнародних стандартів, забезпечення гнучкості навчання через компетентнісний підхід, розвиток онлайн-освіти та впровадження штучного інтелекту. Європейські директиви та рекомендації, зокрема щодо цифрової трансформації освіти, сприяють удосконаленню освітнього середовища та підвищенню його конкурентоспроможності. Водночас процес реформування освіти в Україні ускладнюється наслідками повномасштабної агресії Російської Федерації, що має руйнівний вплив на інфраструктуру закладів освіти, доступ до навчання та загальний рівень організації освітнього процесу.

Російська агресія призвела до значних втрат в освітній сфері, зокрема руйнування закладів освіти, вимушеного переміщення студентів і викладачів, а також необхідності адаптації навчання процесу до умов воєнного стану. У відповідь на ці виклики Україна активізувала співпрацю з європейськими інституціями, розширивши участь у міжнародних освітніх програмах (Erasmus+, Horizon Europe тощо), та широко запровадила дистанційне навчання для збереження безперервності освітнього процесу в умовах війни.

Наша держава активно впроваджує європейські стандарти через модернізацію профільного законодавства, інтеграцію дуальної освіти, розвиток механізмів забезпечення якості освіти та впровадження цифрових технологій для навчання. Водночас інноваційний розвиток освіти стикається з викликами, серед яких необхідність розширення цифрової інфраструктури, подолання освітньої нерівності, зумовленої війною, а також забезпечення стійкості освітньої системи в умовах кризових явищ.

1. Огляд літератури та методологічні підходи щодо розвитку освіти

Розглянемо сучасний стан розробки проблематики новітніх тенденцій розвитку освіти в контексті євроінтеграції.

Клочко[1] вивчає специфіку та особливості державної політики у сфері освіти в умовах євроінтеграції України та механізми її реалізації, розглядаючи реалізацію державної політики України у сфері освіти в контексті європейської інтеграції. Ним з'ясовано, що формування державної політики України в галузі освіти відбувається під впливом світових тенденцій і є важливим напрямом розвитку освітньої системи країни у контексті євроінтеграційних процесів. Він окреслює основні напрями реформування освітньої системи в Україні: інтернаціоналізація, мовна політика, академічна свобода та автономія закладів освіти, інклюзивна освіта, вдосконалення системи фінансування, тощо.

Корж-Усенко та Рибалко[2], аналізуючи нормативно-правові засади розвитку вищої освіти в умовах євроінтеграції, представили структуру чинної нормативно-правової бази у галузі вищої освіти України, основні групи законодавчих і підзаконних актів, що мають різну юридичну силу, узагальнили нововведення, запроваджені Законом України «Про вищу освіту» (порівняно з його старою редакцією) тощо.

Досліджуючи дистанційне навчання, Похиленко[3] зазначає, що в умовах карантинної діджиталізації освітнього процесу серед завдань, які стоять перед системою вищої освіти України, на перший план виходить дистанційне навчання, його нормативно-правове, кадрове та фінансове забезпечення, формулювання і наукове обґрунтування стратегії дистанційної освіти в цілому та вищої зокрема.

Важливе значення в освітньому процесі має застосування штучного інтелекту (ШІ). Зокрема, Каракьосе[4], розглядаючи користь ChatGPT в освітніх дослідженнях, зауважує, що, використовуючи новітні *розробки*

---

[1] Клочко А. А. Державна політика у галузі освіти в контексті європейської інтеграції України // Публічне управління та адміністрування в Україні. 2024. № 41. С. 54. DOI: 10.32782/pma2663-5240-2024.41.7.

[2] Корж-Усенко, Л., Рибалко, П. Нормативно-правові засади розвитку вищої освіти в Україні в умовах євроінтеграції // Фізико-математична освіта. 2021. 29 (3) С. 74. DOI: 10.31110/2413-1571-2021-029-3-012.

[3] Похиленко І. С. До питання про дистанційне навчання в умовах карантинної діджиталізації // Діджиталізація та права людини : зб. тез Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, м. Хмельницький, 30 березня 2021 року. – Хмельницький : ХУУП ім. Леоніда Юзькова, 2021. С. 269–270.

[4] Karaköse T. The Utility of ChatGPT in Educational Research-Potential Opportunities and Pitfalls // Educational Process International Journal. 2023. 12 (2). 7-13. DOI:10.22521/edupij.2023.122.1.

в сфері обробки природної мови, останні версії ChatGPT продемонстрували вражаючу продуктивність у широкому спектрі завдань завдяки своїй здатності розуміти та генерувати людську мову, а також відповідати на різноманітні розмовні запити. Його надзвичайна продуктивність у численних програмах також привернула увагу дослідників, спонукаючи досліджувати потенційну корисність цього інструменту ШІ для покращення наукової роботи. ChatGPT – це палка з двома кінцями (зі своїми потенційними перевагами та застереженнями для наукових досліджень). Дослідники в галузі освіти можуть отримати вигоду від ChatGPT у виявленні прогалин у літературі, створенні нових ідей і розробці гіпотез, складанні опитувань або рейтингових шкал, проведенні систематичних оглядів, усуненні людських помилок під час аналізу великих наборів даних, а також підготовці та редагуванні наукових рукописів. З іншого боку, поточні обмеження ChatGPT у забезпеченні надійної та прозорої генерації змісту, його нездатність надати точні посилання або *схильність* пропонувати неіснуючі ресурси і несумісність із поточними етичними та правовими зобов'язаннями академічних публікацій вимагають обережності та кропіткої праці науковців. У своїй іншій роботі[5] він вказує, що ChatGPT спонукає освітян максимізувати переваги для освіти, постійно шукаючи шляхи мінімізації ризиків. У тому ж ключі його поступово визнають перспективним інструментом для задоволення потреб студентів та акумулювання безліч можливостей, що їх ChatGPT може запропонувати (персоналізоване середовище навчання, індивідуальне навчання / зворотний зв'язок, велика кількість навчальних матеріалів). ChatGPT може сприяти розвитку навичок 4C XXI століття (співпраця, спілкування, критичне мислення та креативність), підтримувати студентів з обмеженими можливостями чи труднощами у навчанні; він спроможний також допомогти вчителям, надаючи їм креативні ідеї та рішення, допомагаючи складати плани уроків, презентації, отримувати зміст і матеріали, адаптовані до потреб їхніх учнів, оцінювати роботи чи успішність студентів. Констатовано, що сучасні технології на основі штучного інтелекту, такі як ChatGPT, вимагають об'єднаних зусиль освітніх лідерів і політиків, щоб підготувати дружню до цифрових технологій екологію, аби максимізувати переваги таких технологій.

Рудольф, Тан і Тан[6] зазначають, що ChatGPT є сьогодні найбільш запитуваним чат-ботом. На відміну від інших чат-ботів, він здатен

[5] Karaköse T., Tulubas T. How Can ChatGPT Facilitate Teaching and Learning: Implications for Contemporary Education // Educational Process International Journal. 2023. 12 (4). 7-16. DOI:10.22521/edupij.2023.124.1.

[6] Rudolph J., Tan S., Tan S. ChatGPT: Bullshit spewer or the end of traditional assessments in higher education? // Journal of Applied Learning & Teaching, vol.6, No.1, 2023. DOI: 10.37074/jalt.2023.6.1.9.

створювати тексти протягом кількох секунд, і навколо нього виникла хвиля ажіотажу та песимістичних прогнозів щодо оцінювання студентів у вищій освіті та низки інших питань. ChatGPT є передовою мовною моделлю (варіантом мовної моделі Generative Pretrained Transformer (GPT) від OpenAI), що створена для генерації тексту, який неможливо буде відрізнити від тексту, написаного людьми. Він спроможний вести бесіду з користувачами у, здавалося б, природній та інтуїтивній манері.

Акімов[7] розглядає використання можливостей ChatGPT при підвищенні кваліфікації працівників Національної поліції України.

Окремо слід зупинитись на дослідженнях проблем освіти у надзвичайних ситуаціях. Так, Байс, Баздан та Гушак[8] вивчали якість викладача, страх перед COVID-19 і занепокоєння студентів як предиктори задоволеності студентів і академічних зусиль на онлайн-заняттях. Вони наголосили, що онлайн-*навчання* інтенсивно використовується в усьому світі протягом багатьох років і набуває додаткового значення *у* надзвичайних ситуаціях (таких як пандемія *COVID*-19, стихійні лиха та *війни)*, коли стає домінуючою формою проведення занять. Студентство вже зітнулося *з* підвищеною депресією та тривогою, що впливають на поведінку, тому вкрай важливо дослідити їх вплив на академічну успішність під час збоїв в освітньому процесі, розглянувши рівень задоволеності студентів та успішність онлайн-*навчання* під час пандемії *COVID*-19 (на прикладі 359 респондентів із двох університетів *Хорватії*). Результати засвідчили, що якість викладача позитивно впливає на задоволеність студентів, а остання – своєю чергою – на їх академічні зусилля. Крім цього, емоційна реакція *страху* перед *COVID*-19 вплинула на тривогу, про яку повідомляли студенти, але не на академічні зусилля або на задоволеність онлайн-заняттями.

Лайтнер та Лайтнер-Лоуз[9] констатували, що оскільки *COVID*-19 продовжує впливати на різні сектори бізнесу, адміністрація університетів постійно наполягає на тому, щоб усі навчальні підрозділи відновили роботу та діяльність у кампусі; навпаки, викладачі та

[7] Акімов М. О. Використання можливостей ChatGPT при підвищенні кваліфікації працівників Національної поліції України // Академічна доброчесність, відкрита наука та штучний інтелект: як створити доброчесне освітнє середовище : збірник есе програми підвищення кваліфікації / упорядники: А. Артюхов, М. Віхляєв, Ю. Волк. 18 вересня – 18 жовтня 2023 року. – Львів – Торунь : Liha-Pres, 2023. – С.24-26.

[8] Bajs I., Bazdan V., Guszak I. Quality of instructor, fear of COVID-19, and students' anxiety as predictors of student satisfaction and academic effort in online classes // Humanities and Social Sciences Communication. 11. 984 (2024). URL: https://www.nature.com/articles/s41599-024-03494-4. DOI: 10.1057/s41599-024-03494-4. Accessed at: 27.01.2025.

[9] Lightner C. A., Lightner-Laws C. A. new day in higher ed: HyFlex Universities. Interactive Learning Environments, 2024. 1–18. https://doi.org/10.1080/10494820.2024.2312932.

студенти висловили підвищений інтерес *до* продовження онлайн-викладання/навчання. Не ставлячи собі за мету пом'якшити це «перетягування канату» між адміністраторами, викладачами та студентами і розробити академічну екосистему, що враховує різні уподобання, автори організували гібридний гнучкий (HyFlex) клас бізнес-статистики, що об'єднав *очний*, синхронний та асинхронний режими онлайн. Результати опитування показали, що більшість респондентів вважають доступ до записів лекцій і гнучкі способи відвідування занять надзвичайно корисними. Були також проаналізовані тенденції зарахування, щоб з'ясувати потенційний вплив пропозиції курсів HyFlex в одному з закладів авторів. *Навесні* 2022 року понад 64 % записів на курси та 72 % занять із надлишковою ємністю пропонувалися асинхронно онлайн. Навпаки, 89% занять у кампусі були недостатніми. Крім того, автори перевірили вартість онлайн-навчання та очних *курсів для* 50 університетів *США:* 78% закладів мали різну плату за онлайн-навчання та *очну* форму *навчання,* що призвело до дефіциту доходів (від – 171 683 736,00 до 22 727 259,00 доларів США). Запровадження курсів HyFlex могло б позитивно вплинути на вищезазначені проблеми.

Таким чином сучасний розвиток освіти в Україні в контексті євроінтеграції демонструє динамічні зміни, спрямовані на адаптацію освітньої системи до європейських стандартів та викликів глобалізації. Аналіз наукових досліджень підтверджує, що реформування освіти відбувається в кількох ключових напрямах: інтернаціоналізація освітнього процесу, забезпечення академічної свободи та автономії закладів освіти, розвиток інклюзивної освіти, удосконалення механізмів фінансування та запровадження інноваційних технологій у навчанні.

Дослідники наголошують на значенні Закону України «Про вищу освіту» для оновлення законодавчої бази та впровадження сучасних підходів до управління освітніми закладами. Важливим є також розвиток дистанційного навчання, що отримало значний імпульс у зв'язку з пандемією COVID-19. Визначальними факторами ефективності дистанційної освіти залишаються її нормативно-правове, кадрове та фінансове забезпечення.

Впровадження штучного інтелекту, зокрема ChatGPT, відкриває нові можливості для освітнього процесу – сприяння персоналізованому навчанню, удосконалення методик викладання, розробки навчальних матеріалів і підвищення ефективності освітніх досліджень. Однак існують і ризики, пов'язані з надійністю генерованого контенту, відсутністю точних посилань та відповідністю етичним стандартам академічної доброчесності. Відтак необхідно враховувати баланс між перевагами та викликами використання ШІ в освітньому процесі.

Окрему увагу сучасні дослідження приділяють впливу надзвичайних ситуацій на освіту та необхідності адаптації останньої до кризових умов. Страх і тривога студентів під час пандемії суттєво впливали на їх академічну поведінку та рівень задоволеності навчанням. Запровадження гібридних форм навчання, таких як HyFlex, може стати ефективним рішенням для забезпечення гнучкості та доступності освіти.

Водночас в Україні значний вплив на освітню систему чинить російська агресія. Війна призводить до руйнування закладів освіти, масової внутрішньої міграції студентів та викладачів, порушення освітнього процесу. За цих умов зростає значення цифрових технологій та дистанційної освіти як ключових механізмів підтримки безперервності навчання. Важливою складовою стратегії розвитку освіти стає забезпечення психологічної підтримки студентів та викладачів, які перебувають у зонах бойових дій або змушені залишити свої домівки.

Отже, тенденції розвитку освіти в Україні визначаються поєднанням євроінтеграційних процесів, впровадженням цифрових технологій та необхідністю адаптації до кризових умов. Подальше реформування освітньої системи має спиратися на сучасні виклики та досвід міжнародної спільноти, забезпечуючи якісну та доступну освіту навіть у надзвичайних умовах.

Методологія. Автори використовували у своїй роботі поєднання різних загальнонаукових прийомів та методів. Серед іншого були застосовані аналіз і синтез, дедукція, індукція, прогнозування та діалектичні методи. Метод системного аналізу і синтезу дозволив визначити основні тенденції розвитку освіти. Діалектичний метод використовувався для отримання нових результатів, що дало змогу переходити від відомого до невідомого (дослідження охоплює не лише трансформацію раніше створених теоретичних знань, а й формування їх нової модифікації через системне доповнення нових теоретичних положень).

Основним інструментом для збору первинних даних було анкетування (за допомогою Google Forms). Анкета була розрахована на всіх учасників освітнього процесу та акумулювала відповіді на питання, що стосувалися використання дистанційного навчання, впровадження інноваційних технологій та оцінки освітніх реформ. Отримана інформація дала змогу визначити основні тенденції, пов’язані з впровадженням технологічних нововведень та змін у парадигмі навчання.

Також в роботі використовувався статистичний аналіз для визначення взаємозв’язків між різними показниками і кореляційний

аналіз для виявлення зв'язку між рівнем залученості до дистанційного навчання та задоволенням від його ефективності, а також дескриптивна статистика для опису основних характеристик респондентів (вік, освіта, досвід використання цифрових платформ). Кількісний аналіз був проведений для оцінки частоти використання різних освітніх інструментів і платформ серед респондентів.

Відповіді на відкриті запитання анкети були піддані якісному аналізу для виявлення основних проблем і викликів, з якими стикаються учасники освітнього процесу в умовах цифровізації освіти. Це дозволило глибше зрозуміти досвід використання технологій у навчальному процесі та виявити переваги та недоліки впроваджених рішень. Результати анкетування та статистичного аналізу, зібрані за допомогою Google Forms, стали основою для подальших висновків і формулювання пропозицій стосовно модернізації освітніх процесів у контексті впровадження інновацій та глобальних змін.

2. Гармонізація законодавства України зі стандартами ЄС у сфері освіти

Європейські стандарти освіти формуються на основі Болонського процесу, що спрямований на гармонізацію освітніх систем європейських країн. Україна як учасниця цього процесу здійснює адаптацію своєї освітньої системи до європейських вимог, зокрема щодо структури навчання, забезпечення якості освіти та академічної мобільності.

Європейські освітні стандарти ґрунтуються на таких ключових принципах, як трирівнева система освіти (бакалавр, магістр, доктор філософії), Європейська система переведення та накопичення кредитів (ECTS), забезпечення якості освіти через національні та міжнародні механізми акредитації, академічна мобільність студентів і викладачів, визнання дипломів і кваліфікацій на європейському рівні, гнучкість освітніх програм і компетентнісний підхід у навчанні.

Європейська освітня політика регулюється низкою нормативно-правових актів, серед яких ключову роль відіграють: Спільна декларація міністрів освіти Європи «Європейський простір у сфері вищої освіти» (1999 р.), що започаткувала Болонський процес і визначила основні принципи уніфікації освітніх систем європейських країн; Директива 2005/36/ЄС «Про визнання професійних кваліфікацій», що регламентує взаємне визнання освітніх дипломів і сертифікатів між державами-членами ЄС; Рекомендація 2006/962/ЄС Європейського Парламенту та Ради (ЄС) «Про основні компетенції для навчання протягом усього життя», що визначає основні компетенції, необхідні для успішної інтеграції на ринку праці; Регламент (ЄС)

№ 1288/2013 Європейського Парламенту та Ради про заснування «Еразмус+» та про скасування Рішень № 1719/2006/ЄС, № 1720/2006/ЕС та № 1298/2008/ЕС, що регулює програму Erasmus+ та її вплив на мобільність студентів і викладачів.

В Україні імплементація цих нормативних документів здійснюється шляхом ухвалення відповідних законів та постанов Кабінету Міністрів України. Серед ключових актів, що регламентують адаптацію української освітньої системи до європейських стандартів, варто виокремити Закон України «Про вищу освіту», що закріплює принципи Болонського процесу та впроваджує систему ECTS, а також Порядок визнання здобутих в іноземних закладах вищої освіти ступенів вищої освіти (затверджений наказом Міністерства освіти і науки України від 05 травня 2015 року № 504).

Україна активно впроваджує європейські стандарти освіти через ухвалення відповідних нормативних актів, що забезпечують відповідність європейським підходам, запровадження ECTS у всіх закладах вищої освіти, розвиток Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО) для контролю якості навчання, створення можливостей для академічної мобільності через програми Erasmus+, Horizon Europe тощо, інтеграцію цифрових технологій у навчальний процес, розвиток дистанційної освіти, співпрацю з європейськими університетами для спільних освітніх програм.

Перспективними завданнями ближчого майбутнього є подальша інтеграція в європейський освітній простір, підвищення конкурентоспроможності українських університетів на міжнародному рівні та розширення міжнародних освітніх можливостей для студентів і викладачів.

Попри значні досягнення, імплементація європейських стандартів в Україні зіштовхується з певними викликами, серед яких недостатнє фінансування освітньої сфери, бюрократичні перешкоди, необхідність підвищення кваліфікації викладачів для відповідності новим стандартам, забезпечення академічної доброчесності та боротьба з корупцією в освіті. До того воєнні дії під час збройної агресії проти України призвели до руйнування навчальної інфраструктури – знищення університетських корпусів, бібліотек, наукових лабораторій. Значна частина студентів і викладачів була змушена переїхати до більш безпечних регіонів або за кордон. Це ускладнило не лише освітній процес, а й вплинуло на академічні дослідження, зупинивши або істотно сповільнивши реалізацію багатьох проєктів.

Упровадження дистанційного навчання стало не лише вимушеним заходом в умовах нових реалій, а й можливістю для збереження

освітнього процесу в екстремальних умовах. Активізація співпраці з європейськими та міжнародними партнерами дозволила залучити додаткові ресурси для підтримки викладачів і студентів, сприяла підвищенню академічної мобільності українських студентів, надавши можливість отримувати освіту за європейськими стандартами, набувати нових навичок і досвіду, що буде важливим у післявоєнний час, адже забезпечення сталого освітнього процесу включатиме і відбудову пошкоджених і зруйнованих університетів, і створення умов для повернення тих, хто вимушено залишили Україну. Крім того, важливо підтримати наукові дослідження, адже розвиток науки є ключовим чинником економічного зростання та відновлення держави. Війна значно скоротила фінансування науки, тому необхідно впроваджувати механізми міжнародної підтримки українських дослідників, сприяти їх участі у грантових програмах ЄС, інтегрувати українські наукові установи в європейські мережі досліджень.

3. Аналіз опитування учасників освітнього процесу

Вивчаючи новітні тенденції розвитку освіти, необхідно з'ясувати ставлення учасників освітнього процесу до них. З цією метою був застосований такий метод наукового пошуку як анкетування. Відповіді на запитання анкети дозволили оцінити вподобання опитуваних та врахувати їх побажання в процесі формулювання пропозицій з удосконалення освітнього процесу.

Дослідження передбачало надання відповідей на анкету, створену за допомогою Google Forms[10] на підставі відео «Освітянин для майбутнього покоління: тренди та рефлексії» (випускний проєкт учасників IV Зимової школи підвищення кваліфікації Ірини Похиленко, доцента кафедри політичних наук і права Київського національного університету будівництва і архітектури, кандидата юридичних наук, доцента, та Михайла Акімова, доцента кафедри кримінального права Національної академії внутрішніх справ, кандидата юридичних наук, доцента)[11]. Перед респондентами були поставлені питання закритого та відкритого типів. Розглянемо відповіді на деякі питання з цієї анкети.

[10] Освітянин для майбутнього покоління. URL: https://docs.google.com/forms/d/1ArQux0qAXRXZpX5LJznaBCr4t2ANdQdH2daj9MzYKWE/edit (дата звернення: 25.01.2025).

[11] Відео «Освітянин для майбутнього покоління: тренди та рефлексії» (випускний проєкт учасників IV Зимової школи підвищення кваліфікації Ірини Похиленко, доцента кафедри політичних наук і права Київського національного університету будівництва і архітектури, кандидата юридичних наук, доцента, та Михайла Акімова, доцента кафедри кримінального права Національної академії внутрішніх справ, кандидата юридичних наук, доцента). URL: https://youtu.be/nwvKuTKXr_I (дата звернення: 25.01.2025).

Перше питання було викладено так: «До якої категорії учасників освітнього процесу Ви належите?» (див. рис. 1). Детальний аналіз результатів опитування демонструє з**начний відсоток науково-педагогічних працівників (40%), що** може бути зумовлено зацікавленістю викладачів і науковців у розвитку освіти, їх постійному залучені до процесів реформування. Аналогічна кількість з**добувачів вищої освіти ступеня бакалавра серед респондентів (40%) також** вказує на активну участь цієї категорії в опитуванні.

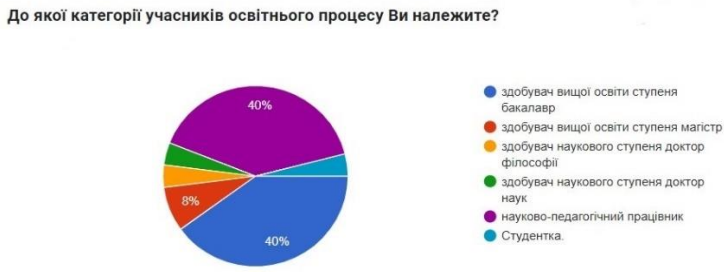

Рис. 1. Категорії учасників освітнього процесу

Це може бути зумовлено тим, що зазначена група учасників освітнього процесу є найчисленнішою, особливо на початкових етапах навчання, і часто виступає цільовою аудиторією для багатьох освітніх ініціатив. Здобувачі вищої освіти ступеня магістр та аспіранти складають лише по 8% від загальної кількості респондентів, що може свідчити про їх меншу кількість в загальній освітній системі порівняно з бакалаврами та викладачами. Так само і залучення цієї категорії осіб до опитувань може бути нижчим через інтенсивні дослідження та спеціалізовані навчальні програми. Утім, не виключено, що ця категорія менш зацікавлена у загальноосвітніх опитуваннях, оскільки їх навчальний процес тісно пов'язаний із спеціалізованими науковими дослідженнями, і вони частіше беруть участь в опитуваннях, що стосуються їх наукових інтересів.

Друге питання було сформульовано так: «Ваш вік?» (див. рис. 2). **Аналіз вікових груп показав, що:**

– **17-21 років (32%)** – найбільша вікова група, типова категорія для студентів бакалаврату. Велика кількість респондентів у цьому віці пояснюється активною участю молодих людей в освітніх опитуваннях, оскільки вони більше залучені в процес навчання та проходження різних освітніх ініціатив;

– **22-25 років (8%)** – ця категорія часто включає студентів магістратури або тих, хто нещодавно закінчив навчання. Їх менша

частка може свідчити про те, що після закінчення бакалаврату молодь або продовжує освіту в магістратурі, або переходить до професійної діяльності, що знижує їх участь у подібних опитуваннях;

– **26-35 років (12%)** – це група респондентів, що зазвичай включає осіб, які вже здобули професійну кваліфікацію та займаються кар'єрним розвитком. Трохи вищий за попередній відсоток цієї категорії може свідчити про те, що ця група рідше залучається до опитувань, пов'язаних із освітнім процесом, позаяк більше зацікавлена у підвищенні кваліфікації або науково-дослідній діяльності;

– **36-45 років (20%)** – відносно велика кількість респондентів у цій віковій категорії пояснюється тим, що багато викладачів, науковців та професіоналів з досвідом активно працюють в освітній чи науковій сфері та продовжують професійний розвиток;

– **45-60 років (24%)** – ця вікова група часто складається з викладачів із багаторічним досвідом, які активно працюють в освітніх установах, залучені до процесу реформування та вдосконалення освіти. Високий відсоток може свідчити про зацікавленість у розвитку освіти та періодичну участь в опитуваннях;

– **понад 60 років (4%)** – найменша група респондентів (люди з великим досвідом роботи, які або продовжують працювати у сфері освіти на науки, або вже завершують свою кар'єру). Їх участь в опитуванні може свідчити про відданість своїй професії і зацікавленість в удосконаленні освітньої системи.

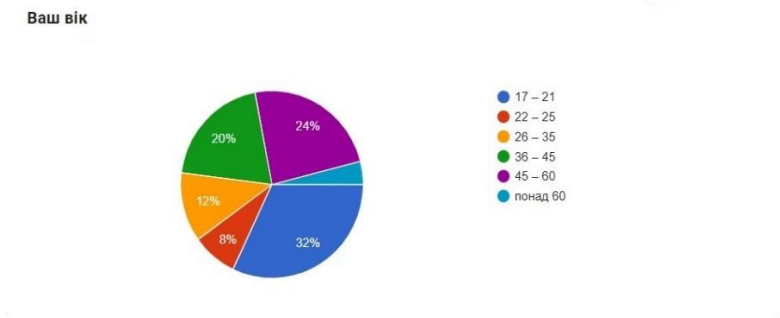

Рис. 2. Вік учасників опитування

Таким чином, опитування відображає різноманіття вікових категорій учасників освітнього процесу. Найбільші групи респондентів – це молоді люди віком 17-21 років та освітяни віком 45-60 років. Водночас присутність респондентів з інших вікових категорій свідчить про інтерес до освіти на різних етапах професійного розвитку.

Наступне питання: «Які наразі існують виклики в освітньому процесі для науково-педагогічного працівника (Ви можете обрати

декілька відповідей)?» (див. рис. 3). На основі представлених даних можна зробити такі висновки:

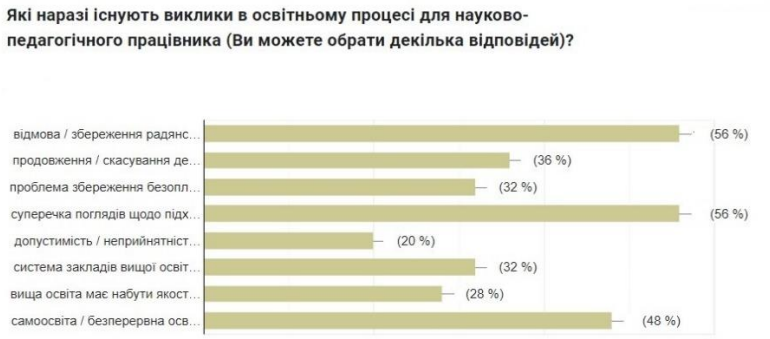

Рис. 3. Виклики в освітньому процесі для науково-педагогічного працівника

Відмова / збереження радянського погляду на вищу освіту (56%) – один із найбільших викликів, зазначений більшістю респондентів, що може свідчити про потребу у відмові від застарілих підходів та методів, характерних для радянської системи освіти, і необхідність впровадження сучасних європейських і світових стандартів освіти.

Проблема збереження безоплатної / запровадження платної вищої освіти (56%) – інший серйозний виклик, адже встановлення плати за здобуття вищої освіти може обмежити доступ частини населення до неї, що непокоїть науково-педагогічну спільноту, так само як і розподіл державного фінансування.

Самоосвіта / безперервна освіта (підвищення кваліфікації онлайн) може / не спроможна замінити навчання у закладі вищої освіти (48%): відповідь на це питання відображає дискусії щодо ролі онлайн-освіти та її можливості замінити традиційне навчання. Багато викладачів та студентів бачать переваги в онлайн-освіті, але водночас розуміють, що вона не може повністю замінити досвід, набутий при отриманні освіти у класичній формі.

Продовження / скасування державного замовлення на підготовку фахівців (36%): державне замовлення завжди було важливим інструментом підготовки фахівців для певних галузей. Природно, що скасування такого підходу може призвести до змін в системі підготовки фахівців, що є предметом дискусій.

Система закладів вищої освіти повинна / не повинна бути реформована (32%): вибір цієї відповіді третиною респондентів вказує

на актуальність потреби реформування закладів вищої освіти для того, щоб вони відповідали сучасним вимогам ринку праці та міжнародним стандартам.

Вища освіта має набути якості обов'язкової / повинна поступитись на користь професійно-технічної освіти (28 %): понад чверть респондентів вважає, що не всі повинні здобувати вищу освіту, і необхідно більше уваги приділяти професійно-технічній освіті, яка може надати необхідні навички для працевлаштування.

Суперечка поглядів щодо підходу до освіти – класичного та технологічного (20%) відображає присутність у сучасному освітньому дискурсі дилеми між класичним підходом до навчання, спрямованим на всебічний розвиток особистості, та технологічним підходом, де акцент зміщується на розвиток практичних навичок, особливо пов'язаних із технологіями.

Допустимість / неприйнятність формування у здобувачів вищої освіти етики переможця (20%): ця проблема менш обговорювана, але все ж кожен п'ятий респондент розглядає її як виклик, що стосується етичних аспектів навчання і особистісного розвитку студентів.

Отже, освітній процес в Україні наразі стикається з багатьма викликами, що обумовлюють потребу модернізації підходів до навчання та реформування системи вищої освіти. Одними з найгостріших проблем є необхідність відмови від радянських підходів та перегляд системи фінансування освіти, що ставить під сумнів доступність вищої освіти. Викладачі також зіштовхуються з викликами щодо впровадження технологій, штучного інтелекту, адаптації до нових форм навчання та необхідності підвищення власної кваліфікації.

Наступне питання: «У чому полягає роль сучасних технологій, що забезпечують освітній процес (Ви можете обрати декілька відповідей)?» (див. рис. 4). Результати розподілились наступним чином.

Технології як ризик (8%): лише кожен дванадцятий респондент вважає, що сучасні технології можуть становити загрозу, оскільки існує ризик, що вони вийдуть з-під контролю. Ця позиція свідчить про певну переконаність у користі (відсутності шкоди) від швидкого розвитку технологій і впливу штучного інтелекту, автоматизації та роботизації. Тим не менше обережне і відповідальне використання технологій у сфері освіти залишається на порядку денному.

Технологія як допоміжний засіб (44%): значна частина респондентів упевнена, що технології повинні розглядатися лише як інструмент, а не повна заміна людської праці. Це вказує на розуміння учасниками освітнього процесу обмежень технологій і того факту, що безпосередня взаємодія між викладачем та студентом є ключовим компонентом освітнього процесу. Це також додатково свідчить на

користь людського фактора у навчанні, зокрема в питаннях етики, морального розвитку та індивідуального підходу до навчання.

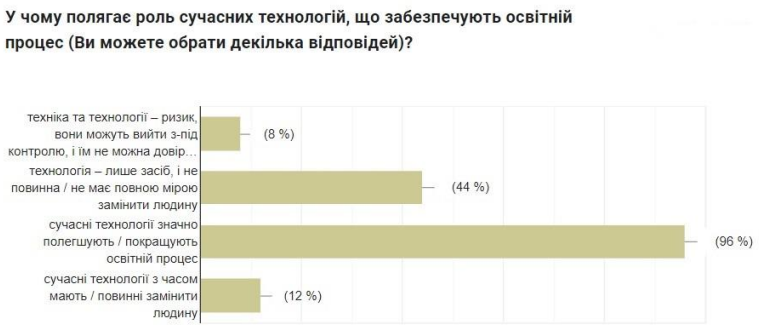

Рис. 4. Роль сучасних технологій, що забезпечують освітній процес

Полегшення освітнього процесу через технології (96%): практично всі респонденти визнають, що сучасні технології (використання онлайн-платформ, електронних ресурсів, штучного інтелекту, мультимедійних засобів, дистанційного навчання та інших інноваційних підходів) значно полегшують і покращують освітній процес, роблять навчання більш доступним, інтерактивним та ефективним. Такий високий відсоток підтримки підтверджує розуміння позитивного впливу технологій на освіту.

Можливість заміни людини технологіями (12%): тільки кожен восьмий респондент переконаний, що технології з часом повинні або можуть замінити людину в освітньому процесі. Отже, потенціал автоматизації і штучного інтелекту в навчанні наявний, проте є доволі обмеженим. Ймовірно, ці респонденти розглядають можливість автоматизації рутинних завдань або певних аспектів освіти (тестування, моніторинг прогресу), не заперечуючи при цьому ролі людини у ключових аспектах навчання.

Звідси доходимо висновку, що роль сучасних технологій в освітньому процесі переважно розглядається позитивно. Технології сприяють покращенню та полегшенню навчання, роблячи його більш доступним і гнучким. Однак думка про те, що технології не повинні повністю замінювати людину, є панівною; інновації важливі, але людська взаємодія та дотримання морально-етичних принципів у навчанні мають бути збережені. Хоча є певні побоювання щодо ризиків використання технологій, більшість опитаних схиляється до необхідності їх використання як допоміжного засобу для підвищення якості освітнього процесу.

Наступне питання: «Які основні ризики становить цифрове середовище для учасників освітнього процесу (Ви можете обрати декілька відповідей)?» (див. рис. 5). Найбільш розповсюджений ризик – порушення приватності / конфіденційності – вказали майже три чверті опитаних (72%). Понад половина (52%) назвала ризики економічного характеру (втягнення в азартні ігри, поширення реклами та ін.), майже половина (48%) – ризики ідеологічного характеру (зокрема, розпалювання ворожнечі). Ще більш ніж чверть респондентів (по 28%) обрали варіанти ризиків насильницького та сексуального характеру відповідно.

Викладене свідчить, що учасники освітнього процесу переважно зважають на ті ризики цифрового середовища, що відповідають його природі і походять від неконтрольованого розповсюдження та витоку інформації або ж її поширення (доведення до відома невизначено широкого кола осіб). При цьому небезпека від потенційної шкоди фізичного характеру розцінюється як менш вірогідна порівняно із потенційною шкодою інформаційного характеру (можливо, через хибне почуття віддаленості безпосередньої небезпеки при спілкуванні у форматі онлайн).

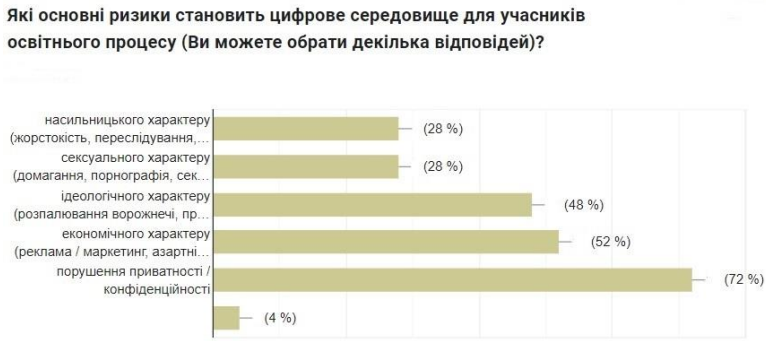

Рис. 5. Ризики цифрового середовища для учасників освітнього процесу

Наступне питання: «Креативність сучасного освітянина – це (Ви можете обрати декілька відповідей)?» (див. рис. 6). На перше місце серед характеристик креативності респонденти поставили використання нових методичних прийомів (76%), на друге – цікавість / привабливість / нестандартність (72%). Наведене демонструє, що учасники освітнього процесу співвідносять креативність як якість освітянина із змістом та характером методичного інструментарію навчання, тобто із людськими спроможностями, а не з технічною

обізнаністю; утім, застосування сучасних технологій не надто відстає (68%). Цікаво відзначити, що кожен п'ятий учасник опитування вважає ознакою креативності схильність повністю відмовитись від попередньої освітньої спадщини, а двоє з п'яти – прагнення до некритичного сприйняття всього нового в освіті.

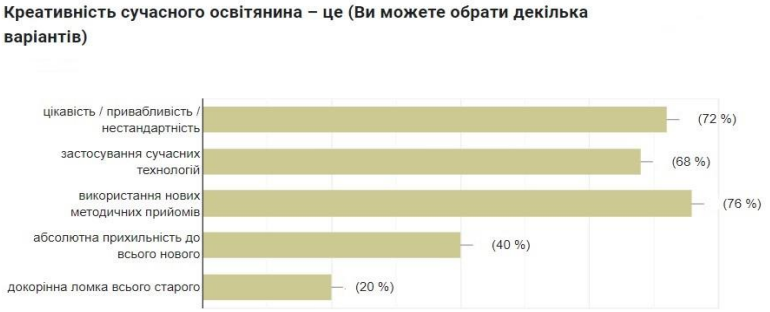

Рис. 6. Креативність сучасного освітянина

Наступне питання: «Які meta-skills необхідні сьогодні та будуть необхідні завтра науково-педагогічному працівнику» (Ви можете обрати декілька відповідей)?» (див. рис. 7). Понад чотири п'ятих респондентів (84%) вказали перш за все на адаптивність, понад три чверті (76%) – на критичне мислення, майже дві третини (64%) – на усвідомленість; іншими словами, освітянин повинен бути спроможним одночасно і змінюватись згідно потреб / викликів сьогодення, і сприймати їх у критичній манері (а не безумовно), і свідомо оцінювати інформацію, що надходить та передається.

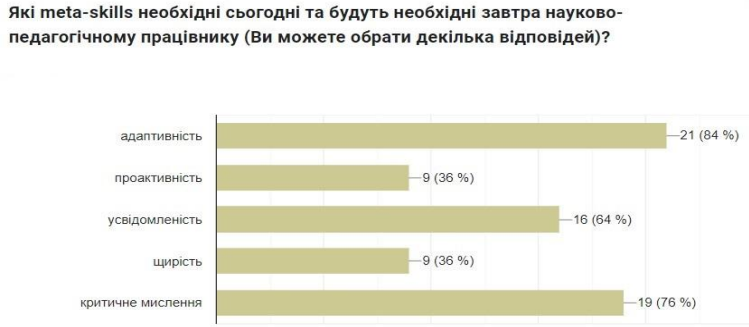

Рис. 7. Meta-skills, необхідні науково-педагогічному працівнику

Наступне питання: «Що таке тайм-менеджмент у діяльності освітянина (Ви можете обрати декілька відповідей)?» (див. рис. 8).

Аналіз результатів свідчить, що найбільше респондентів **(по 68%)** обрали *здатність розподілити виконання завдання за часом, а також спроможність визначити пріоритети у роботі та сконцентруватись на найважливішому. Це підтверджує*, що більшість освітян сприймають тайм-менеджмент як уміння правильно розподіляти завдання та зосереджуватися на важливих аспектах. **Менш популярна, але значуща відповідь (56%)** – *мистецтво керувати часом, це* означає, що більше половини опитаних розглядають тайм-менеджмент як навичку ефективного управління часом, а не просто його розподілу. **Помірний рівень підтримки (28%)** – *уміння слідкувати за часом, відчувати його.* Це свідчить, що хоча відчуття часу є важливим, воно не є основною складовою тайм-менеджменту для освітян. **Найменш поширена відповідь (4%)** – *автоматизація процесу виконання завдань, це вказує* на те, що освітяни рідко розглядають тайм-менеджмент як автоматизацію, зосереджуючись більше на організації власної діяльності, а не на технічних аспектах.

Отже, учасники освітнього процесу розуміють тайм-менеджмент передусім як уміння ефективно розподіляти завдання та визначати пріоритети. Важливим є також загальне мистецтво керування часом, але воно не є визначальним фактором. Автоматизація поки що не є ключовим аспектом тайм-менеджменту в освіті.

Рис. 8. Тайм-менеджмент у діяльності освітянина

Наступне питання: «Ненасильницьке спілкування в освітньому процесі передбачає (Ви можете обрати декілька варіантів)?» (див. рис. 9). Аналіз відповідей дозволяє зробити такі висновки. Найбільш популярна відповідь (88%) – задоволення інтересів усіх учасників освітнього процесу. Це свідчить про те, що переважна більшість респондентів вважають, що ненасильницьке спілкування базується на врахуванні прагнень як здобувачів освітніх ступенів, так і

викладачів та науковців, а також на взаємній повазі. Менш популярна, але доволі поширена відповідь (44%) – студентоцентричний підхід. Відтак майже респондентів вважає, що ненасильницьке спілкування має бути орієнтовано першочергово на потреби студентів, що є характерною ознакою сучасної педагогіки (починаючи із дошкільної освіти). Відносно невелику підтримку (12%) має реалізація повноважень викладача. Це вказує на те, що більшість респондентів не пов'язують ненасильницьке спілкування з ієрархією та авторитетом викладача, а більше орієнтуються на партнерську взаємодію.

Найменш популярні відповіді – це виконання вимог адміністрації закладу вищої освіти (%), адже адміністративний аспект не є ключовим у контексті ненасильницького спілкування, та нормальне спілкування (4%), що може свідчити про розуміння респондентами ненасильницького спілкування ширше, ніж просто «нормальне» спілкування. Певною мірою несподіваним є низький показник варіанту «повага до потреб кожного учасника» (4%) при тому, що остання є важливим аспектом ненасильницької комунікації.

Отже, основний акцент у сприйнятті ненасильницького спілкування освітянами зроблений на врахуванні інтересів усіх учасників процесу. Студентоцентричний підхід є важливим, але не єдиним визначальним фактором. Адміністративні та ієрархічні аспекти мають мінімальне значення у контексті ненасильницького спілкування. Нетипово низька підтримка пункту про повагу до потреб кожного учасника може свідчити про різні тлумачення цієї категорії респондентами.

Рис. 9. Ненасильницьке спілкування в освітньому процесі

ВИСНОВКИ

Українська освіта перебуває в процесі активної трансформації, спричиненої євроінтеграційними процесами, цифровізацією та викликами воєнного часу. Адаптація до європейських стандартів

включає гармонізацію законодавства, модернізацію освітніх програм, розвиток академічної мобільності та впровадження сучасних технологій в освітній процес.

Дослідження підтвердило, що ключовими напрямами реформування є запровадження компетентнісного підходу, адаптація навчальних програм до вимог ринку праці, посилення міжнародної співпраці та розширення можливостей для студентів і викладачів (так, участь у європейських програмах сприяє інтеграції України в міжнародний освітній простір, розширює можливості академічного обміну та сприяє розвитку наукових досліджень).

Цифровізація та дистанційне навчання є важливими елементами сучасної освіти. Використання штучного інтелекту, зокрема ChatGPT, відкриває нові можливості для персоналізованого навчання, створення адаптивних освітніх програм і підтримки студентів з особливими потребами. Однак технології переважно розглядаються як допоміжний засіб, а не як повна заміна традиційного викладання, оскільки безпосередня взаємодія викладачів і студентів залишається важливою складовою навчального процесу.

Серед основних викликів, що стоять перед українською освітньою системою, можна виділити необхідність реформування застарілих підходів до викладання, фінансові труднощі, проблеми ефективності дистанційного навчання, потребу в удосконаленні механізмів державного замовлення та зміни в структурі закладів вищої освіти.

Особливу увагу учасники освітнього процесу приділяють питанням комунікації. Важливим аспектом залишається ненасильницьке спілкування в освіті, яке має враховувати інтереси всіх учасників навчального процесу та орієнтуватися на студентоцентричний підхід.

Значний вплив на освітню систему спричинила війна, що призвела до руйнування навчальних закладів, вимушеної міграції студентів і викладачів та порушення освітнього процесу. В умовах кризи особливо важливими стають розвиток дистанційного навчання, підтримка українських освітян із-за кордону, а також психологічна допомога учасникам навчального процесу.

Подальше реформування української освіти має ґрунтуватися на таких ключових напрямах:

1. **Євроінтеграція та міжнародна співпраця** – гармонізація українського освітнього законодавства з європейськими стандартами, розширення участі у міжнародних освітніх програмах та підвищення конкурентоспроможності українських університетів.
2. **Цифровізація та впровадження інновацій** – розвиток дистанційного навчання, інтеграція адаптивних технологій та штучного

інтелекту, створення гнучких освітніх моделей, що відповідають сучасним потребам студентів.

3. **Адаптація до кризових умов та післявоєнне відновлення** – забезпечення стійкості освітньої системи, розвиток механізмів психологічної підтримки, відбудова пошкоджених навчальних закладів і підтримка наукових досліджень.

Майбутнє української освіти залежатиме від ефективності реформ, рівня міжнародної співпраці та здатності системи адаптуватися до сучасних викликів. Поєднання інноваційних підходів, традиційних методів навчання та всебічної підтримки студентів і викладачів стане основою для створення якісної, конкурентоспроможної та стійкої освітньої системи, здатної відповідати глобальним стандартам і потребам суспільства.

АНОТАЦІЯ

Досліджено адаптацію освітньої системи України до європейських стандартів. Розглянуто ключові напрями реформування – гармонізацію законодавства, академічну мобільність та компетентнісний підхід. Особливу увагу приділено цифровізації освіти, впровадженню дистанційного навчання та використанню штучного інтелекту в освітньому процесі. Проведене авторами опитування дозволило визначити основні виклики, серед яких фінансова нестабільність, застарілі методики викладання та проблеми доступності освіти. Аналіз результатів засвідчив, що сучасні освітні технології сприяють персоналізації навчання, проте потребують збалансованого поєднання з традиційними підходами. Вплив війни на освітню систему вимагає нових стратегій адаптації, включаючи міжнародну співпрацю та підтримку дистанційної освіти. Досліджено роль ненасильницького спілкування та студентоцентричного підходу у формуванні ефективного навчального середовища. Визначено, що подальший розвиток освіти має базуватися на інноваціях, міжнародному партнерстві та адаптації до кризових умов. Запропоновано шляхи вдосконалення освітньої політики, спрямовані на підвищення її якості та доступності. Отримані результати можуть бути використані для розробки стратегій розвитку освіти в Україні в умовах євроінтеграції та глобальних змін.

Література

1. Клочко А. А. Державна політика у галузі освіти в контексті європейської інтеграції України // Публічне управління та адміністрування в Україні. 2024. № 41. С. 54-60. DOI: 10.32782/pma2663-5240-2024.41.7.

2. Корж-Усенко Л., Рибалко П. Нормативно-правові засади розвитку вищої освіти в Україні в умовах євроінтеграції // Фізико-математична освіта. 2021. № 29 (3). С. 74-80. DOI: 10.31110/2413-1571-2021-029-3-012.

3. Похиленко І. С. До питання про дистанційне навчання в умовах карантинної діджиталізації // Діджиталізація та права людини : зб. тез Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, м. Хмельницький, 30 березня 2021 року. – Хмельницький : ХУУП ім. Леоніда Юзькова, 2021. С. 269–270.

4. Karaköse T. The Utility of ChatGPT in Educational Research-Potential Opportunities and Pitfalls // Educational Process International Journal. 2023. 12 (2). 7-13. DOI: 10.22521/edupij.2023.122.1.

5. Karaköse T., Tulubas T. How Can ChatGPT Facilitate Teaching and Learning: Implications for Contemporary Education // Educational Process International Journal. 2023. 12 (4). 7-16. DOI: 10.22521/edupij.2023.124.1.

6. Rudolph J., Tan S., Tan S. ChatGPT: Bullshit spewer or the end of traditional assessments in higher education? // Journal of Applied Learning & Teaching, vol.6, no.1, 2023. DOI: 10.37074/jalt.2023.6.1.9.

7. Акімов М. О. Використання можливостей ChatGPT при підвищенні кваліфікації працівників Національної поліції України // Академічна доброчесність, відкрита наука та штучний інтелект: як створити доброчесне освітнє середовище : збірник есе програми підвищення кваліфікації / упорядники: А. Артюхов, М. Віхляєв, Ю. Волк. 18 вересня – 18 жовтня 2023 року. – Львів – Торунь : Liha-Pres, 2023. – С. 24-26.

8. Bajs I., Bazdan V., Guszak I. Quality of instructor, fear of COVID-19 and students' anxiety as predictors of student satisfaction and academic effort in online classes // Humanities and Social Sciences Communication. 11. 984 (2024). URL: https://www.nature.com/articles/s41599-024-03494-4. DOI: 10.1057/s41599-024-03494-4. Accessed at: 27.01.2025.

9. Lightner C., Lightner-Laws C. A new day in higher ed: HyFlex Universities // Interactive Learning Environments, 2024. 1–18. URL: https://digitalcommons.uncfsu.edu/college_business_economics/140. DOI: 10.1080/10494820.2024.2312932. Accessed at: 27.01.2025.

10. Освітянин для майбутнього покоління. URL: https://docs.google.com/forms/d/1ArQux0qAXRXZpX5LJznaBCr4t2ANdQdH2daj9MzYKWE/edit (дата звернення: 27.01.2025).

11. Відео «Освітянин для майбутнього покоління: тренди та рефлексії» (випускний проєкт учасників IV Зимової школи підвищення кваліфікації Ірини Похиленко, доцента кафедри політичних наук і права Київського національного університету будівництва і архітектури, кандидата юридичних наук, доцента, та Михайла Акімова, доцента

кафедри кримінального права Національної академії внутрішніх справ, кандидата юридичних наук, доцента). URL: https://youtu.be/nwvKuTKXr_I (дата звернення: 27.01.2025).

Information about the authors:
Pokhylenko Iryna Serhiyivna,
Candidate of Juridical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Political Sciences and Law Department
Kyiv National University of Construction and Architecture
31, Povitryanykh Syl ave., Kyiv, 03680, Ukraine

Akimov Mykhailo Oleksandrovych,
Candidate of Juridical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Criminal Law Department
National Academy of Internal Affairs
1, Solomyanska sq., Kyiv, 03035, Ukraine